

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**GENEL KURUL
KARAR****DENİZ YAVUNCU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2018/5126
Karar Tarihi : 23/2/2023

Başkan : Zühtü ARSLAN
Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN
Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA
Üyeler : Engin YILDIRIM
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Rıdvan GÜLEÇ
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Selahaddin MENTEŞ
Basri BAĞCI
İrfan FİDAN
Kenan YAŞAR
Muhterem İNCE
Raportör : Denizhan HOROZGİL
Yunus HEPER
Başvurucular : Deniz YAVUNCU ve diğerleri
[bkz. ekli tablonun (C) sütünü]
Başvurucular Vekilleri : [bkz. ekli tablonun (E) sütünü]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurular, bir gösteri yürüyüşüne katılmaları veya düşünce açıklamaları nedeniyle terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan mahkûm edilen başvurucuların ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, çeşitli tarihlerde yapılmıştır. Komisyon, başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvurucular, çeşitli tarihlerde düzenlenen toplantılara katılmalarının veya yaptıkları düşünce açıklamalarının ceza kanunlarında yer alan suçları oluşturduğu ve ayrıca söz konusu suçları terör örgütü adına işledikleri iddialarıyla farklı ceza davalarında yargılanmıştır. Başvurucular, anılan fiillerinin ceza kanunlarında karşılığı olan suçlardan cezalandırılmış ve söz konusu suçları terör örgütü adına işledikleri kabul edilerek 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca çeşitli miktarlarda cezalara mahkûm edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

6. İlgili hukuk için bkz. *Hamit Yakut* [GK], B. No: 2014/6548, 10/6/2021, §§ 26-57.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

7. Anayasa Mahkemesinin 23/2/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

8. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Şerif Ay* (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucular Ersin Ekmekçi, Sinan Ekmekçi, Mehmet Salim Çağan, Güven Aydın, Ercan Ekmekçi, İlyas Alak, Diyaeddin Alak, Emrah İşler, Mazlum Konur, Burak Yiğit, İbrahim Koçer, Bilal Erol, Ömer Güner, Mustafa Kılıcı, Musa Akin ve Erdinç Eroğlu'nun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğü ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

9. Başvurucular genel olarak bir gösteri yürüyüşüne katılmaları veya düşünce açıklamaları nedeniyle terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan mahkûm edilmelerinin ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

10. Bakanlık görüşünde, mahkûmiyet kararlarında yer alan gerekçelerin Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin içtihatları ile birlikte gözetilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

11. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir."

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, esas itibarıyla bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmaları veya yaptıkları düşünce açıklamaları nedeniyle cezalandırılmalarından şikâyet etmiştir. Bu sebeple başvurucuların şikâyetleri bir bütün olarak ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenecektir (*Hamit Yakut*, § 63; *Metin Birdal [GK]*, B. No: 2014/15440, 22/5/2019, § 44; *Ferhat Üstündağ*, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 30).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

14. Mevcut başvurularda başvurucuların bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmış olmaları veya bu toplantı ve gösteri yürüyüşündeki eylem ya da düşünce açıklamaları nedeniyle cezalandırılmaları sonucu toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakları ile ifade özgürlüklerine müdahalede bulunduğu kabul edilmiştir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

15. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. ve 34. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

16. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruyla benzer *Hamit Yakut* başvurusunda PKK terör örgütünün çağrısı üzerine düzenlenen bir gösteriye katıldığı gerekçesiyle terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan cezalandırılan başvurusunun toplantı

ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına bir müdahalede bulunulduğu iddiasını incelemiştir (aynı kararda bkz. § 69). Anayasa Mahkemesi anılan kararında, terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçunun yapısına dair ayrıntılı açıklamalar yapmış ve özellikle bahse konu suçu düzenleyen 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 13. maddesinin aradığı anlamda kamu gücünü kullanan organların keyfi davranışlarının önüne geçen ve kişilerin hukuku bilmelerine yardımcı olacak erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte bir kanun hükmü olup olmadığını kapsamlı biçimde irdelemiştir (aynı kararda bkz. §§ 70-115).

17. Anayasa Mahkemesi *Hamit Yakut* başvurusunda yaptığı değerlendirmeler sonucunda özetle 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının içerik, amaç ve kapsam itibarıyla belirli olmadığı, Anayasa'nın 34. maddesi ile korunan anayasal hakkına yönelik keyfi müdahaleye karşı başvurucuya yasal bir koruma sağlamadığı ve sonuç olarak 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının uygulanmasından kaynaklanan müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna ulaşmıştır (aynı kararda bkz. § 116). Anılan kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"88. 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının öngörülebilirliğine ilişkin değerlendirmelere başlarken ilk olarak söz konusu kuralda yer alan "örgüt adına işlenen suç" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine dair kanunda herhangi bir açıklamaya yer verilmediği belirtilmelidir. Buna ilave olarak Yargıtay da bu ifadeye ilişkin değerlendirmelerini her somut olayın koşullarına göre yapmaktadır. Ancak gösteriler bağlamında Yargıtay bu ifadenin ve genel olarak 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının anlamını, Ceza Genel Kurulunun 4/3/2008 tarihli kararı ve sonraki kararlarıyla detaylandırmıştır (bkz. §§ 47-50).

89. Yargıtay, sadece örgüt çağrısı üzerine düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin olarak verdiği kararlarda örgüt tarafından yapılacak genel nitelikte de olsa bir çağrının varlığını o suçun örgüt adına işlendiğini kabul için yeterli görmektedir. Buna ek olarak Yargıtayın bazı kararlarında -bir çağrı bulunmasa dahi- örgütçe önem atfedilen gün ve olaylarla ilişkili olarak gerçekleştirilen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin de bu suç kapsamında değerlendirildiği (bkz. § 48) görülmektedir. Yargıtayın bu yaklaşımı son derece ağır bir itham ve ceza öngören bir suçla ilişkin olarak yargısal içtihatlarla getirilen ölçütlerin kapsamının belirsiz biçimde genişlemesine neden olmaktadır. Gerçekten de 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının Yargıtay içtihatları ile oluşan uygulaması bir silahlı örgüt tarafından çağrısı yapılan bir gösteride yalnızca bulunmuş olmasını ve açıkça söz konusu örgüte yönelik olumlu bir tutumla hareket etmesini bir kimsenin örgüt adına suç işlediğini kabul etmek için yeterli görmekte ve ilgili kişinin -cezası bir miktar indirilse bile- gerçek bir örgüt üyesi olarak cezalandırılmasına izin vermektedir.

90. Anılan düzenlemede belirsizlik yaratan yönlerden bir başkası da bir kimsenin bir suçu örgüt adına işlediğinin kabul edilmesi hâlinde o kimsenin örgüte üye olarak kabul edilmesi ve örgüte üye olma suçundan cezalandırılmasıdır. 3713 sayılı Kanun'un 2. maddesine göre terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler terör suçlusu sayılmaktadır (bkz. § 27). 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin gerekçesinde örgüte hâkim olan hiyerarşik ilişki içinde olmamakla beraber örgüt adına suç işleyen bir kimsenin örgüt üyesi olarak kabul edilmesi ve bu nedenle de sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmiştir (bkz. § 36). Yine 6352 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin gerekçesinde, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyenlerin "örgüt üyesi olarak kabul edildiği" vurgulanmıştır (bkz. § 38). Yargıtay da terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyenlerin "dolayısıyla örgüt üyesi olduğunu" belirtmiştir (bkz. § 48).

açıklanmasının geri bırakılmasının, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade ettiği belirtilmiştir. Bu çerçevede kanunun açık hükmü gereği herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacağı belirtilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının somut olayda olduğu gibi başvuruçunun terör örgütü üyeliği suçuyla cezalandırılmasına yol açan bir suça esas alınmış olması da 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasında düzenlenen başvuruya konu suçun ne denli kapsamlı yorumlandığını gösteren bir başka husustur."

18. Anayasa Mahkemesi *Hamit Yakut* kararında -yukarıda gerekçeleri belirtildiği üzere- başvuruçunun terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan mahkûmiyetinin kanunilik ölçütünü karşılamadığı gerekçesiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği, ihlalin bizzat kanun hükmünün lafzına dayalı yapısal bir sorundan ve derece mahkemelerinin kanuna ilişkin geniş yorumundan kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının giderilebilmesi ve benzeri yeni ihlallerin önüne geçilebilmesi için ihlale yol açan kanun hükmünün gözden geçirilmesi gerektiği gerekçesiyle kararın bir örneğini yasama organuna göndermiştir (*Hamit Yakut*, §§ 131, 132).

19. Buna ek olarak Anayasa Mahkemesi bir yandan benzer başvuruların tamamının incelenerek ihlalle sonuçlandırılması yerine ilgili mercilerce çözüme kavuşturulmasını, diğer yandan da ihlalin kaynağının ortadan kaldırılması suretiyle yapısal sorunun giderilmesini sağlamak amacıyla pilot karar usulünü uygulamıştır. Böylelikle Anayasa Mahkemesi -eldeki başvuru gibi- aynı mahiyette yapılmış başvurular ile bu tarihten sonra gelmeye devam edecek yeni başvuruların incelenmesinin Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 75. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren bir yıl süreyle ertelenmesine karar vermiştir (*Hamit Yakut*, § 134).

20. Hiç şüphesiz terörle mücadele hususunda benimsenecek devlet politikasının önemli bir parçası olan kanuni düzenlemeleri yapmak yasama organının takdirindedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi *Hamit Yakut* başvurusunda, anayasal yetki ve görevi kapsamında müdahalenin kanuniliği ölçütünü incelemiş; 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasına dayanılarak gerçekleştirilen müdahalelerin belirli ve öngörülebilir olmadığını, bu nedenle ilgili kanuni düzenlemede bir değişiklik yapılması gerektiğini açıkça belirtmiştir.

21. *Hamit Yakut* kararı 3/8/2021 tarihli ve 31557 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve yapısal sorunun çözümünü için keyfiyet, yasama organına bildirilmiştir. Belirtilen süre içinde 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasında herhangi bir kanun değişikliği yapılmadığı gibi kanun koyucu 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasını Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen ilkelere uygun olan, Anayasa'nın 13. maddesinin aradığı anlamda kamu gücünü kullanan organların keyfi davranışlarının önüne geçen, erişilebilir, öngörülebilir ve kesin hâle getiren bir kanun değişikliği yapmamıştır. Bu durum Anayasa Mahkemesinin pilot kararının gereklerinin yerine getirilmemesine yol açmış, dolayısıyla incelenmesi ertelenen başvurularda başvuruçuların ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarına kanuni olmayan müdahaleler devam etmiştir.

22. Somut olayda da Anayasa Mahkemesinin *Hamit Yakut* kararında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının

uygulanmasından kaynaklanan ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarına yönelik müdahalelerin kanunilik şartını sağlamadığı kanaatine ulaşmıştır.

23. Başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvuruçuların Anayasa'nın 26. ve 34. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

25. Başvuruçuların ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

1. İhlalin Kaynakları ve Giderim Yolları

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçunun lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

28. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca *eski hâle getirmenin* yani *ihlalden önceki duruma dönülmesinin* sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

29. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (*Mehmet Doğan*, § 57).

2. Kanundan Kaynaklanan İhlalin ve Sonuçlarının Giderimi

30. Somut olayda başvurucuların tamamı ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Bazı başvurucular ise ayrıca maddi ve/veya manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Yukarıda belirtildiği gibi Anayasa Mahkemesi *Hamit Yakut* başvurusunda 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (6) numaralı fıkrasının kanunilik şartını sağlamadığını belirtmiş ve pilot karar usulünü uygulamıştır. Böylelikle Anayasa Mahkemesi anılan kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren bir yıl süreyle benzer başvuruların incelenmesini ertelemiş, bu karar 3/8/2021 tarihli ve 31557 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisine de gönderilmiştir. Buna karşın belirlenen bu süre içinde kanun koyucu herhangi bir kanuni düzenleme yapmamayı tercih etmiştir.

32. Yukarıda değinilen anayasal ilkeler, uluslararası hukuk belgeleri ve yargı organlarının kararları ile karşılaştırmalı hukuk örnekleri dikkate alınarak benzeri ihlallerin önüne geçilmesi için yapılacak kanuni düzenleme bakımından asıl görev ve sorumluluk yasama organına düşmektedir. Bununla birlikte eldeki başvuruda *eski hâle getirme* ilkesi çerçevesinde başvurucunun uğradığı mağduriyetin nasıl giderileceği hususunun belirlenmesi gerekir.

33. Anayasa Mahkemesinin *Hulusi Yılmaz* ([GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) kararında, kanundan kaynaklandığının tespit edilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Buna göre mevcut başvuru bakımından başvurucunun mağduriyetinin *eski hâle getirme* ilkesi çerçevesinde giderilmesi Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesi uyarınca zorunludur. Bunun için ise yukarıda değinildiği üzere mümkün olduğunca ihlalden önceki duruma dönülmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde başvurucunun mağdur statüsü sona erdirilmemiş ve ihlalin sonuçları giderilmemiş olur. Anayasa Mahkemesi tarafından ihlale yol açtığı tespit edilen ve mevcut başvuruya konu davada uygulanan kanun hükmü ile ilgili olarak yasama organınca bir değişiklik yapılmadığına göre ihlalden önceki duruma dönülmesini temin etmek için ihlalin sonuçlarının gideriminin anılan maddeye göre yeniden yargılama kapsamında sağlanıp sağlanmayacağı hususunun Anayasa'da ve anılan Kanun'da yer alan hükümler çerçevesinde tartışılması gerekir (*Hulusi Yılmaz*, § 62).

34. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin birinci fıkrasında ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla bu madde, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasına uygun olarak ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilerek önceki duruma dönülmesinin sağlanması yetki ve görevini Anayasa Mahkemesine vermektedir. Diğer taraftan bu maddenin ikinci fıkrasında, ihlalin mahkeme kararından kaynaklanması durumunda ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda ihlalin kanundan kaynaklandığı

durumlarda yeniden yargılama yapılmasında hukuki bir yarar olup olmadığı ihlalin sonuçlarının giderilmesini ilgilendiren bütün Anayasa hükümleri birlikte dikkate alınarak belirlenmelidir (*Hulusi Yılmaz*, § 63).

35. Buna karşın somut başvurularda ilk derece mahkemeleri ve Yargıtay, bireysel başvuru öncesi yapılan yargılama sırasında Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bu davada uygulanan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde bir itiraz başvurusunda bulunmamıştır. Bununla birlikte yeniden yapılacak yargılamada anılan Anayasa hükmü çerçevesinde davada uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde itirazda bulunulabilmesi mümkün görülmüştür (*Hulusi Yılmaz*, § 53).

36. Diğer taraftan yeniden yapılacak yargılamada uygulanacak kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşma hükümlerine aykırı olması durumunda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınarak uyumsuzluğun çözülebileceğine yönelik Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası hükmü de uygulama alanı bulabilir (*Hulusi Yılmaz*, § 54). Ancak yukarıda da izah edildiği üzere Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı olan normun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması, olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yol olarak ortaya çıkmaktadır.

37. Bu durumda eldeki başvurularda tespit edilen hak ihlalinin ve sonuçlarının yukarıda belirtilen şekilde ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesine ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir. Temel haklara yönelik Anayasa'ya aykırı müdahalelere engel olamadığı Anayasa Mahkemesince tespit edilmiş bir kanun hükmüne göre karar verilemeyeceği açık olduğundan mahkemeler;

- Yeniden yapacakları yargılama sırasında Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bu davada uygulanan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde Anayasa Mahkemesine itiraz başvurusunda bulunmalı yahut Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası hükmünü gözönünde bulundurarak milletlerarası anlaşma hükümlerini esas almak suretiyle uyumsuzluğu çözmelidir.

38. İhlalin niteliği dikkate alınarak manevi zararları karşılığında hesaplanıp ekli tabloda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın talep eden başvuruçulara ekli tabloda gösterilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan bir kısım başvuruçunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı ortaya konulmadığından maddi tazminat taleplerinin reddedilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Ekli tablonun (B) sütununda belirtilen başvuruların 2018/5126 numaralı bireysel başvuru dosyası ile **BİRLEŞTİRİLMESİNE**,

B. Başvuruçulardan Ersin Ekmekçi, Sinan Ekmekçi, Mehmet Salim Çaçan, Güven Aydın, Ercan Ekmekçi, İlyas Alak, Diyaeddin Alak, Emrah İşler, Mazlum Konur, Burak Yiğit, İbrahim Koçer, Bilal Eroİ, Ömer Güner, Mustafa Kılıcı, Musa Akin ve Erdinç Eroğlu'nun adli yardım taleplerinin **KABULÜNE**,

C. İfade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 26. ve 34. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın birer örneğinin ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede yer alan ilgili ilk derece mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/2/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.